

Wakfali teener astus tella juurde, et kolmandamat tella helistama hakata.

„Tooge ta wägisi rongi!“ hüüdsiwad mõned wagonist. Kell helises.

„Ruttu, ruttu!“ kisendas Jaak õige kurjaks saades ja kargas waguni esijelt maha, et lapsi üles aidata.

Ronduktor andis wilega märku. Rong hakkas liikuma.

„Ennem surma, kui Siberisse!“ ütles Tiiu, kahmas omad lapsed kaenla alla ja tahtis end rongi alla heita.

Jaak oli nii ehmatanud, et ta lätt ega jalga liigutada ei suutnud. Veel üks samm ja Tiiu oleks nutja lastega liikuma rongi all olnud.

Ügidal olew raudtee shandarm oli aga asja märkanud ja takistas Tiiut, tagant õlades kinni wõttes.

Rong sõitis wäljarändajatega ja Jaagu kraamiga ära. Jaak, Tiiu ja lapsed wiidi wakfalisse, kus protokoll tehti. Jaamaülem andis Jaagule nõu kodumaale jääda ja telegraferis järgmiste joama ette, et Jaagu kraam sinna maha jäetaks. Nüüd sõitis Jaak oma perekonnaga saatjatega ühes kodu ja jäi ühe sugulase juurde K. walda kõrwulijeks.

Poolteist aastat oli jessiäädil mööda läinud, kui wäljarändajad Siberisse asusiwad. Talw oli tulekul, ja nagu rändajad linnud talwets lõune poole lendawad, nii tuliwad poolteise aasta eest Siberisse rännanud perekonnad üksteise järele kodumaale tagasi. Minult paar perekonda oliwad Siberi taigadesse õune katsuma jäänud. Mitu wäljarändajat oliwad oma perekonnast mõne liikme wõerasse mulda matma pidanud, lõikidel oli wiimane kui rahakopikas otjas, ja alandlikult palusiwad nad nüüd sugulasi, et nad talwets neid oma ulu alla wõtaksiwad.

„Kest põllist metsa pandi meid ajuma,“ ütlesiwad nad; „ei ainuiski walmis põllulapikest ega peawarju. Hundid ja karud käsiwad meile wõersiks, waewaga haritud ja wälja juuritud põllul wõttis külmal wilja ära, abiraha ei ulatanud häda kustutuseks.“ Niisugust kaebust oli pea kõikide suust kuulda.

„Päris hea,“ ütles Jaak oma naesele, kui ta wallamaja juurest tulles, kus ta wäljarändajate lugu oli kuulnud, „päris hea, et sa end rongi alla heita tahtsid — nüüd elame ometi lõik!“

„Kumal see küll oli,“ ütles Tiiu, „aga häda ajab härja kaewu — parata polnud midagi. Ma olin meelt ära heitmas.“

„Ei ma end enam omast wallast kuhugi liiguta,“ ütles Jaak.

„Koh, wallast liigutada wõid küll, aga ärgu sind enam Siberi kullamaad ja Wologda wiljasalwed meelitagu. Näed nüüd, et naestel rohkem arusaamist on, kui mõnel mehel,“ ütles Mari.

„Kui ta küll näikse olewat,“ kiitis Jaak järele, wõttis piibunõu taskust, pani juhu, lõmbas tiluga tuld, pani piibu põlema ja ütles siis nagu julgust saades: „Saa nüüd sellest ilmast aru, kus see hea wõdi halb. Ühel Siberi lin, teisel seal — aruotsa pole kuskil! . . .“

A. Gr.

## Tagasiwaade.

Politilistes oludes oli 1908 aasta wiimajel poolel põhjapanewaid mündatufi. Sündmused nagu ajasiwad üksteist taga. Politiline olukord muutus üleüldiselt. Kõige mahajäetumates maades, nagu Türgi- ja Persiamaal, ärkas rahwas — ja wanad walitsused lõikusiwad. Türgimaa rewolutsion oli see, mis kiwi weerema pani. Noortirklajed paniwad riigipöörde toime. Kolm päewa enne konstitutsioni wäljakuulutamist Türgimaa ei teadnud peale wandeseltslaste keegi, mis tulemas on. Et Europa wähelesegamise plaanisid nurja ajada, andis sultan Moor-Türgi komitee nõudmistele järele ja kuulutas konstitutsioni wälja. See konstitutsion ei ole küll uus, waid ta pidi juba 1876 aastast saadik maksmas olema. Dieti oli see siis teine Türgi parlament mis 17. detsembril 1908 oma tegewust algas. See päew oli Türgimaa pidupäewaks.

Kuid sellele järgnesiwad Türgimaa kahjulitid sündmused: Bulgaria lõi end Türgimaa ülemwalitsuse alt lahti ja kuulutas end Ida-Rumeliaga ühiseks Bulgaria kuningriigiks. Austria tarwitas parajat silmapilkku ja liitis Türgi prowintsid — Bosnia ja Hertsegowina — jäädawalt enese külge. Ra Kreeta saar tahtis end Türgimaa küljest lahti kiskuda ja Greekamaaga ühineda. Serbia hakkas ägedaste Austria teguwiihi wastu protesteerima ja kardeti juba, et Serbia ja Austria wahel sõda tuleb. Selleks õhutas Serbia sõjakaas kroonprints Georg. Mõõdutamatel ollustel läks wiimaks lorda sõjahimulisi waigistada. Ra wäikene Montenegro oli Austria peale Bosnia pärast pahane. Bulgaria tunnistati juurriikide poolt iseseiswaks. Uue aasta algul